

SUBOTIČKA DEKLARACIJA

O
ZAŠTITI KULTURNOG NASLIJEĐA U
OKVIRIMA URBANISTIČKOG
RAZVOJA

Subotica, 28. svibnja 2011.

Za dalje informacije kontaktiraj:

Ildikó Deák,

ildeak@gmail.com

Viktorija Aladžić

aviktorija@hotmail.com

UVOD

Uzimajući u obzir da povijesni gradovi u velikoj mjeri pridonose europskom karakteru;

Primjećujući da povijesni gradovi, također, predstavljaju važan instrument za implementaciju Dunavske strategije EU;

Znajući da zajedničko naslijeđe zahtijeva zajedničko promišljanje i akciju;

Prepoznajući da se povijesni gradovi kontinuirano suočavaju sa sve većim brojem izazova, i da ukoliko se urbani razvoj ne sprovodi sa odgovarajućom brigom, predstavlja ogromnu prijetnju opstanku povijesne urbane strukture i graditeljskom naslijeđu koje osigurava tradicionalni karakter i identitet ovih gradova;

Sa sviješću o značenju i ulozi graditeljskog naslijeđa u procesu urbanog razvoja Europe;

Razmatrajući bogatstvo i potencijal zanemarenog graditeljskog naslijeđa u velikom broju gradova istočne i južne Europe;

Poštujući sva relevantna europska i svjetska dokumenta koji se odnose na zaštitu graditeljskog naslijeđa i neophodnost održivog razvoja, mi, učesnici seminara «Zaštita naslijeđa u okvirima urbanističkog razvoja» održanog u Subotici, Srbija, 27. -28. svibnja 2011. godine načinili smo i prosljedili ovu:

SUBOTIČKU DEKLARACIJU

1. Uočavamo sljedeće glavne probleme u zaštiti graditeljskog naslijeđa i njegovog odnosa prema urbanom razvoju:

a. Bogatstvo i raznovrsnost graditeljskog naslijeđa u Europi se upotrebljava na različite načine, sa različitim rezultatima, u razvijenim, nerazvijenim i zemljama u razvoju. I pored mnogih uspješnih restauracija, revitalizacija i odgovarajuće upotrebe graditeljskog naslijeđa, agresivna priroda kapitala prijeti deformiranju kvaliteta urbanih struktura i posljedično, kvaliteti života u mnogim gradovima. To se posebice odnosi na gradove iz zemalja u tranziciji gdje finansijski kapital stiže sa svojim univerzalnim modelima, kojim upravljaju lokalne samouprave sa svim svojim slabostima i akutnom potrebom za svježim finansijskim injekcijama.

b. Rezultat navedenog su:

I. neodgovarajuće arhitektonske strukture u prepoznatljivom kulturnom miljeu najljepših europskih gradova,

II. ugroza finog povijesnog urbanog tkiva mnogih gradova srednje veličine u području Srednje Europe,

III. zanemarivanje najdragocjenijeg graditeljskog naslijeđa i spomenika kulture u gradovima bez moći ili odgovarajućeg znanja glede restauracije i revitalizacije,

IV. skrivenost, devastacija, napuštanje i zatvaranje, odnosno posvemašnja zanemarenost velikog broja dragocjenih arhitektonskih ostvarenja

c. Razvoj zaštićenih povijesnih jezgara je neodvojiv od socio-ekonomskog zaleđa, a određen broj starih, često vrijednih građevina je napadnut od nositelja novog, pretencioznog investiranja koje stvara niz problema kao što su:

I. ugrožavanje opstanka prizemnih kuća siromašnih vlasnika,

II. neodgovarajuća interpolacija novih objekata investitora, koji teže ostvarenju najvećeg mogućeg profita, uz najmanje moguće ulaganje,

III. neodgovarajuće konzerviranje i nedostatak brige o statusu ovih građevina,

Iz ovih razloga izjavljujemo da:

1. Očuvanju graditeljskog naslijeđa mora se prići obazrivo, u kontekstu urbanog razvoja, kako bi se osigurala harmonija velikih, srednjih i malih interesa različitih korisnika u procesu urbanog razvoja.

2. Predlažemo primjenu sljedećih principa i propozicija:

a. Graditeljsko naslijeđe potrebno je tretirati kao jedan od osnovnih elemenata u formiranju i promoviranju urbanog identiteta, ključnog za podizanje razine privlačnosti grada i poticanje urbanog razvoja,

b. Graditeljsko naslijeđe treba da se harmonično uklopi kako sa prirodnim naslijeđem tako i sa urbanom ekonomijom, gdje harmonija ova tri elementa može pridonijeti održivosti urbanog razvoja uopće.

c. Novi pristup zaštiti spomenika kulture nadomješta i nadograđuje puko romantičarsko oduševljenje prošlošću i prati ideju razumne revitalizacije spomenika kulture kao funkcionalnog prostora koji se može ponovno koristiti za potrebe lokalne zajednice i u osnovi pridonosi identitetu lokalne zajednice isto koliko i regionalnom, nacionalnom i identitetu šireg prostora.

d. Graditeljsko naslijeđe predstavlja jedan od ključnih elemenata koji pridonosi kvaliteti života u gradu, ako se tretira kao resurs održivog urbanog razvoja. Obazriva restauracija urbanih jezgara, prema tome, može biti uspješna samo ako su arhitektonski rezultati ostvareni aktivnom kooperacijom svih

korisnika: planera, administratora, organizacija civilnog sektora, institucija i građana.

- e. Oblikovanje, pregradnja, ponovna upotreba i recikliranje starog urbanog tkiva je neizbježno povezano sa svim implikacijama urbane budućnosti. Revitalizacijom urbane strukture možemo ponovo stvoriti našu budućnost na održiv način. Zbog mnoštva različitih interesa, javno-privatna i javno-javna partnerstva moraju biti harmonizirana, posebno u povijesnim urbanim kvartovima.
- f. Briga o graditeljskom naslijeđu naših gradova treba biti obazrivo provedena i treba biti provedena poput zaštite prirodnog okruženja, budući da je izraz i ostvaraj našeg duha, ponosa, prestiža, napose naših individualnih i grupnih identiteta, pridonoseći tako i konkurentnosti naših gradova.
- g. Zaštita graditeljskog naslijeđa ne smije biti usmjerena samo na očuvanje individualnih građevina već i prostora koji okružuju spomenike kulture u urbanim centrima, kao i na pažljivu kontrolu i zaštitu širih prostora uključujući prirodno okruženje gradova i naselja.
- h. Graditeljsko naslijeđe mora se tretirati kao javno i zajedničko dobro gdje privatni interesi i aspiracije moraju biti pažljivo uključene i striktno kontrolirane kako bi se izbjeglo narušavanje uloge i značenja javnog prostora za sve građane.
- i. Spomenici najvećeg značaja moraju imati prioritet pri kreiranju urbane politike, zajedno s politikama na drugim nivoima i biti podvrgnuti akciji poduzetoj zajedno sa civilnim sektorom zbog neophodnog entuzijazma i energije za restauraciju i revitalizaciju koju posjeduje.

Zbog tako ozbiljnih i senzitivnih zadataka smatramo da:

1. Potrebno je definirati stručne i pouzdane strategije koje će uključiti zaštitu graditeljske baštine u okvirima urbanističkog razvoja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Strategije treba koordinirati sa ostalim relevantnim strategijama i, također, sa uspostavljenim europskim standardima.
2. Urbanističko-planerske institucije i institucije za zaštitu spomenika kulture, uz njihovu održivu uporabu, trebaju se rukovoditi danim strategijama i jasno pridonijeti njihovoj implementaciji.

3. Vertikalna koordinacija između različitih nivoa kao i horizontalna koordinacija sa drugim sektorima iz oblasti zaštite prirode, gospodarskog razvoja, obrazovanja, turizma i infrastrukture – trebaju postati stalnom praksom.

4. Princip odozdo nagore (bottom-up) je neophodan, da bi uključio sve potrebe i želje lokalnog stanovništva s njihovom energijom, i koncentracijom civilnog sektora i foruma organiziranih u ove svrhe.

5. Aktivno sudjelovanje svih korisnika i transparentnost u politici i procesu donošenja odluka koje se odnose na urbani razvoj u zaštićenim urbanim zonama je obveza za administraciju i upravljanje u oblasti urbanizma.

6. Povezivanje i umrežavanje gradova glede zajedničkih problema, interesa i ostalog, koji se odnose na zaštitu naslijeđa je najpouzdaniji način da se pridonese regionalnoj, prekograničnoj i inter-regionalnoj suradnji i identifikaciji.

7. Obrazovanje i podizanje svijesti su ključne zadaće za civilna društva s neophodnom ulogom koju imaju sveučilišta, specijalizirane institucije i eksperti uključeni u proces urbanog razvoja, planiranja i zaštite kulturnog naslijeđa.

8. Obučavanjem obrtnika u ovladavanju potrebnim vještinama, neizbježna je zadaća kako bi se osigurala kvalificirana snaga neophodna za autentičnu restauraciju povijesnih objekata i zbog toga treba dobiti visok prioritet.

9. Neophodno je provesti novu valorizaciju graditeljskog naslijeđa sukladno najnovijim rezultatima istraživanja, provedenim na polju povijesti arhitekture i urbanizma grada tijekom svih historijskih etapa njegova trajanja, uz poštivanje relevantnih međunarodnih instrumenata za zaštitu graditeljskog naslijeđa.

10. Očuvanje autentičnosti graditeljskog naslijeđa i tradicionalnog karaktera povijesnih gradova ključno je za ostvarenje održivosti urbanog identiteta.

Uzimajući u obzir sve navedeno, mi potpisnici ovog dokumenta preporučamo da se konkretne akcije, navedene u nastavku, poduzmu i u slučaju Subotice kako bi se sačuvala njezina tradicionalna povijesna urbana struktura i njen karakter koji je od izuzetne vrijednosti:

1. Poduzimati mjere na taj način da se povijesna tekstura kao i tradicionalni karakter grada sa njegovim povijesnim građevinama, parcelama i identitetom – očuva.

2. Osigurati da vrijedne prizemne kuće, šira infrastruktura i prirodno okruženje, također, budu zaštićeni.

U tom cilju je potrebno:

a. Provesti detaljno istraživanje kako bi se u cijelosti identificirali i označili svi objekti graditeljskog naslijeđa u povijesnim dijelovima grada, koji su izgrađeni u XIX stoljeću, a pridonose osobitom povijesnom karakteru grada,

b. Izvršiti reviziju postojećih regulacijskih planova prema valorizaciji provedenoj u sastavljenom inventaru kako bi se garantiralo očuvanje svih objekata koji će biti prepoznati kao vrijedni za tradicionalni karakter grada,

c. Dok se ne načini inventura vrijednih građevina primjenjivati postojeće planove jedino u tijesnoj konzultaciji i u suradnji s formiranim lokalnim civilnim tijelom definiranim, kako slijedi pod točkom 4,

d. U buduću se, ni na koji način, ne bi smjela odobriti rekonstrukcija, restrukturiranje i rušenje bilo kojeg povijesnog objekta, ukoliko je on kao takav prepoznat,

e. Više obazrivosti primijeniti kada se podižu nove građevine u zaštićenim zonama kako bi se osiguralo, i na najbolji mogući način provelo, poštivanje, tradicionalnog, povijesnog karaktera zone,

3. Prednost treba biti dana podizanju svijesti o značaju kulturnog naslijeđa Subotice među školskom djecom i u lokalnoj zajednici, zbog toga se obrazovni sadržaji trebaju pripremiti sukladno problematici vezanoj za zaštitu spomenika kulture koji bi se unijeli u školski program,

4. Potrebno je obrazovati civilno tijelo uz učešće svih organizacija civilnog sektora (CSO) koje promoviraju očuvanje kulturnog naslijeđa Subotice, koje će predstavljati lokalne interese i djelovati kao partner gradskoj upravi u oblasti koja se odnosi na subotičko naslijeđe, te provoditi monitoring i periodično podnositi izvješće o primjeni preporuka navedenih u ovom dokumentu.

5. Tekst Deklaracije proslijediti svim relevantnim lokalnim i nacionalnim institucijama i organizacijama, a također omogućiti njezino potpisivanje od strane građana.

6. Potpisnici Deklaracije dragovoljno pristaju preuzeti ulogu savjetodavnog tijela gore navedenom civilnom tijelu u oblasti koja se odnosi na zaštitu subotičkog graditeljskog naslijeđa, te osigurati da se tekst ove Deklaracije, kao i periodična izvješća, prosljede odgovarajućim međunarodnim organizacijama koje se bave zaštitom graditeljskog naslijeđa i istodobno im se priskrbi što širi međunarodni publicitet.